

Parental Attachment, School Attachment and Life Satisfaction in Early Adolescence

Yalçın Özdemir¹

Nermin Koruklu²

ABSTRACT. This study examined the relationships between parental attachments, school attachments and life satisfaction, and whether school attachment served as a mediator between parental attachment and life satisfaction in a sample of early adolescents (n= 153; mean age= 12.71 years). Results indicated that both maternal and paternal attachment positively related to life satisfaction; among the school attachment dimensions only attachment to teacher associated with life satisfaction of adolescents. Hierarchical regression analyses provided evidence that school attachment partially mediated the link between parental attachment and life satisfaction for both maternal and paternal models. Implications for intervention programs are discussed.

Keywords: parental attachment, school attachment, attachment to teacher, attachment to friend, life satisfaction.

SUMMARY

Purpose and Significance: Life satisfaction is described as an individual's evaluation of general or private areas about one's life (Diener, 1994; Diener, Suh, Lucas, & Smith, 1999). Parental attachment and peer attachment have been emphasized as significant determinant of adolescents' life satisfaction (Armsden & Greenberg; 1987; Nickerson & Nagle, 2005). Studies have shown that there is a correlation between positive relationships with parents and adolescents' well-being (Huebner, Gilman, & Laughlin, 1999) but except for relationship with parents, other relationships are important in their well-being too. There is a high correlation between adolescents' well-being and having close friends and caring teachers (Konu, Lintonen, & Rimpelä, 2002).

When the literature is reviewed, it is seen that there is not a study about adolescents' life satisfaction that examined parental attachment, school attachment and life satisfaction in the same study. The aim of this study is to examine the relationships among parental attachment, school attachment and life satisfaction and mediator role of the school attachment between parental attachment and life satisfaction.

Methodology: Study group is composed of 74 male and 79 female totally 153 students between 11 to 15 year old students ($\bar{X} = 12.71$; $SS = .95$). "Inventory of Parent and Peer Attachment" developed by Armsden and Greenberg (1987) was used to measure parental attachment, "The School Attachment Scale" developed by Hill (2005) was used to measure school attachment and "Multidimensional Student Life Satisfaction Scale" developed by Huebner (1994) was used to measure students' life satisfaction.

Findings: Findings showed that there was a positive correlation between parental attachment and school attachment (school, teacher and peer attachment) and life satisfaction. Moreover, school attachment, teacher attachment and peer attachment are positively correlated with life satisfaction. In the regression analysis, sex in the first step explained 4% of the variance in life satisfaction. In the second step when parental attachment and school attachment variables were added to the model, the rate of explained variance was 39%. In predicting life satisfaction both maternal attachment ($\beta = .29$) and paternal attachment ($\beta = .23$) were significant, on the other hand, it was seen that from school attachment variables only teacher attachment ($\beta = .19$) significantly predicted life satisfaction. These

¹ Asst.Prof.Dr. Adnan Menderes University, Faculty of Education, Department of Educational Sciences, Psychological Counseling and Guidance, yalcin.ozdemir@adu.edu.tr.

² Asst.Prof.Dr. Adnan Menderes University, Faculty of Education, Department of Educational Sciences, Psychological Counseling and Guidance, nonerkoruklu@hotmail.com.

findings showed that students with high level of parental and teacher attachment have high life satisfaction too. In addition to that, results have shown that school attachment partially mediated the relationships between maternal/paternal attachment and life satisfaction respectively ($z=-4.19$, $p<.001$; $z=-3.62$, $p<.001$).

Discussion: Results have shown that parental attachment and teacher attachment are the main predictor of the adolescents' life satisfaction. The result about parental attachment are consistent with the other results (Armsden & Greenberg, 1987; Huebner, Gilman, & Laughlin, 1999; Nickerson & Nagle, 2004) that show secure parental attachment is closely linked with high life satisfaction. Consistent with the present finding on teacher student relationships, a number of studies indicated that positive relationships with teachers were correlated with positive results (Davis, 2006; Furrer & Skinner, 2003; Rudasill ve diğ., 2010). Moreover, results have shown that school attachment mediated the relationship between parental attachment and life satisfaction.

According to the findings of the present study, it can be said that based on the importance of school attachment especially teacher attachment, teachers and other staff in the school must have the necessary qualifications to provide positive, encouraging and receptive environments where students could express themselves. Consistent with the theoretical studies which show the importance of attachment for well-being (Baumeister & Leary, 1995; Deci & Ryan, 2000), current findings may have some implications for the teacher training programs.

İlk Ergenlikte Ana-Babaya Bağlanma, Okula Bağlanma ve Yaşam Doyumu

Yalçın Özdemir¹

Nermin Koruklu²

ÖZ. Bu çalışmada ana-babaya bağlanma, okula bağlanma ve yaşam doyumu arasındaki ilişkiler ve okula bağlanmanın ana-babaya bağlanma ile yaşam doyumu arasındaki aracı rolü incelenmiştir. Araştırmaya ilk ergenlik dönemindeki 153 ergen katılmıştır ve katılımcıların yaş ortalaması 12.71'dir. Sonuçlar hem anne hem de babaya bağlanmanın yaşam doyumu ile olumlu ilişkili olduğunu; okula bağlanma boyutlarından ise sadece öğretmene bağlanmanın ergenlerin yaşam doyumu ile olumlu ilişki gösterdiğini ortaya koymuştur. Çoklu regresyon analizi hem anne hem de babaya bağlanma için kurulan modellerde okula bağlanmanın ana-babaya bağlanma ile yaşam doyumu arasında kısmi aracılık rolü olduğu yönünde kanıt sağlamıştır. Önleme programları için öneriler tartışılmıştır.

Anahtar kelimeler: ana-babaya bağlanma, okula bağlanma, öğretmene bağlanma, arkadaşına bağlanma, yaşam doyumu

GİRİŞ

Pozitif psikoloji sağlıklı gelişime katkısı olan değişkenleri belirlemeyi amaçlamaktadır (Seligman & Csikszentmihalyi, 2000). Geleneksel olarak sağlıklı gelişim psikopatolojinin olmaması olarak tanımlanırken, güncel tanımlama yaşam doyumu gibi olumlu göstergelerin varlığını vurgulamaktadır (Greenspoon & Saklofske, 2001). Yaşam doyumu, pozitif psikoloji akımının (Seligman & Csikszentmihalyi, 2000) temel kavramlarından olan öznel iyi oluşun en önemsenen boyutlarından biridir (Diener, Suh, Lucas, & Smith, 1999). Yaşam doyumu kişinin yaşamı ile ilgili genel ya da özel alanlardaki değerlendirmesi olarak tanımlanmaktadır (Diener, 1994; Diener, Suh, Lucas, & Smith, 1999).

Çocukların iyi oluşları ile ilgili çalışmalar arttıkça, çok sayıda çalışma yüksek yaşam doyumunun öğrencilerin sosyal, duygusal ve eğitimsel uyumları için olumlu sonuçları olduğunu ortaya koymaktadır (Diener & Seligman, 2002; Gilman & Huebner, 2006; Huebner, Suldo, Smith, & McKnight, 2004). Yaşam doyumunun iyi oluşun temel göstergelerinden biri olmasının nedeni yüksek yaşam doyumunun bireyin hissettiği olumlu duyguyu artırarak stres yaratan olaylarla baş etmeyi kolaylaştırmasıdır (Gilman & Huebner, 2006). Yüksek yaşam doyumu gençlerde kaygı, madde kullanımı, alkol kullanımı, saldırganlık gibi sorunlarla olumsuz ilişkilidir (Gilman & Huebner, 2003). Yüksek yaşam doyumuna sahip öğrencilerin düşük olanlara göre başarı testlerinden daha yüksek puan aldığı, okula devamlarının daha iyi olduğu ve okula yönelik tutumlarının daha olumlu olduğu ortaya konmuştur (Suldo & Shaffer, 2008).

Ergenlerin yaşam doyumlarını açıklamaya yönelik yapılan çalışmalar demografik değişkenlerin (sosyo-ekonomik, cinsiyet) ergenlerin genel yaşam doyumları ile düşük düzeyde ilişkili olduğunu göstermiştir (Çivitci, 2009; Dew & Huebner, 1994; Gilman & Huebner, 1997; Huebner, 1991a, 1991b; Huebner, Drane, & Valois, 2000). Buna karşın yaşam doyumu ana-babaya ve akrana bağlanma gibi değişkenlerle daha yüksek düzeyde ilişki göstermektedir (Armsden & Greenberg, 1987; Nickerson & Nagle, 2005). Bağlanmanın insanın temel gereksinimlerinden biri olduğu gerek kuramsal boyutta gerekse görgül bulgularda sıkça vurgulanmaktadır. Görgül çalışmalar açısından Baumeister ve Leary (1995) gözden geçirme çalışmalarında bağlılık duygusunun temel insan gereksinimi olduğunu, bütün insanların başkaları ile ilişki kurma ve sosyal bağlar oluşturma konusunda içsel eğilime sahip

¹Yrd.Doç.Dr. Adnan Menderes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Psikolojik Danışma ve Rehberlik, yalcin.ozdemir@adu.edu.tr

²Yrd.Doç.Dr. Adnan Menderes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Psikolojik Danışma ve Rehberlik, nonerkoruklu@hotmail.com.

olduğunu göstermişlerdir. Kişilerarası bağlılığın önemini vurgulayan temel kuramlardan biri bağlanma kuramıdır (Ainsworth, 1982; Bowlby, 1988) ve genelde çocuk ile yetişkin bir birey arasındaki olumlu bağı ifade etmek için kullanılmaktadır. Ancak, bebeklik döneminde kurulan bağlanma ilişkisinin geçici bir ilişki olmadığı (Bowlby, 1988) ya da anneyle bebek arasındaki bağla sınırlı olmadığı kabul edilmektedir (Ainsworth, 1989; Rice, 1990; Trinke & Bartholomew, 1997). Tam tersine, bebeklik döneminde oluşturulan bağlanma modelleri etkisini kişinin yaşamı boyunca devam ettirmekte ve başkaları ile kurulan ilişkilere genellenmektedir. Bağlanma ilişkilerinin işlevselliği çeşitli araştırmalarda ortaya konmuştur. Örneğin, ana-babaya güvenli bağlanan ergenlerin yaşam doyumlarının yüksek olduğu (Armsden & Greenberg, 1987; Nickerson & Nagle, 2004); akrana güvenli bağlanan ergenlerin ise yüksek benlik saygısına sahip olduğu görülmektedir (Black & McCartney, 1997; Bayraktar, Sayıl, & Kumru, 2009). Bazı çalışmalar ana-babaya bağlanmanın akrana bağlanmaya göre yaşam doyumunu daha fazla yordadığını göstermektedir (Greenberg, Siegel, & Leitch, 1983). Diğer bazı sonuçlar da aile ile iyi ilişkilerin ergenlerin iyi oluşları ile ilişkili olduğunu ancak aile ilişkilerinin dışındaki ilişkilerin de önemli olduğunu göstermektedir (Huebner, Gilman, & Laughlin, 1999). Örneğin, yakın arkadaşlara ve ilgili öğretmenlere sahip olma iyi oluşla yüksek düzeyde ilişki göstermektedir (Konu, Lintonen, & Rimpelä, 2002).

Aracı Değişken Olarak Okula Bağlanma

Var olan alanyazında, ana-babaya bağlanma ve akrana bağlanmanın ötesinde öğrencilerin hayatında önemli yeri olan okula bağlanmanın onların yaşam doyumları ile ilişkisi ve ana-babaya bağlanma, okula bağlanma ve yaşam doyumları arasındaki ilişkilerin yeterince ele alınmadığı görülmektedir. Oysaki bağlılığın önemi alanyazında bazı kuramlarda sıkça vurgulanmaktadır. Örneğin “Öz Belirleme Kuramı”na (Deci & Ryan, 2000) göre yetkinlik, özerklik ve bağlılık üç temel insan gereksinimidir ve bu gereksinimlerin karşılanması psikolojik sağlığı olumlu şekilde etkilemektedir (Deci & Ryan, 2000). Buna göre okula bağlanmanın bağlılık gereksinimi (çeşitli ortamlarda güvenli ve destekleyici ilişki ağları oluşturma gereksinimi) ile ilişkili olduğu söylenebilir.

Araştırmalar okula bağlanmanın duygusal, davranışsal ve akademik sonuçlarla ilişkili olduğunu göstermektedir. Örneğin, öğretmen ve akran desteğini düşük algılayan öğrencilerin depresyon belirtileri gösterme ve davranış sorunları yaşama olasılıklarının daha yüksek olduğu gösterilmiştir (Way, Reddy, & Rhodes, 2007). Çok sayıda çalışmada da öğretmenlerle kurulan olumlu ilişkilerin öğrenciler açısından olumlu sonuçlarla ilişkili olduğu ortaya konmuştur (Davis, 2006; Furrer & Skinner, 2003; Rudasill, Reio, Stipanovic, & Taylor, 2010). Çalışmalar öğretmenlerle olumlu ilişkilere sahip olmanın akademik başarıyla (Crosnoe, Johnson, & Elder, 2004; Davis, 2006), motivasyonla (Davis, 2006; Patrick, Ryan & Kaplan, 2007), akademik öz-yeterlilikle (Roeser, Midgley, & Urdan, 1996) ve öğrencilerin iyi oluşları ile (Demaray, Malecki, Rueger, Brown & Summers, 2009; Rueger, Malecki, & Demaray, 2010; Suldo, Friedrich, White, Farmer, Minch, & Michalowski, 2009; Van Ryzin, Gravely, & Roseth, 2009; Way ve diğ., 2007) olumlu ilişkili olduğunu göstermektedir. You, Furlong, Felix, Sharkey, Tanigawa ve Green (2008) okula bağlılığın yaşam doyumunu ile olumlu ilişkili olduğunu bulmuştur. Savi Çakar (2011) okula bağlanmanın çocukların ve ergenlerin iyi oluşları ile ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Furrer ve Skinner (2003) öğretmenleri tarafından takdir edilen ilk ergenlik dönemindeki öğrencilerin öğretmenlerinin gözünde önemsiz olduklarını düşünen öğrencilere göre sınıfta daha mutlu olduklarını göstermişlerdir. Ayrıca çalışmalar, okula karşı bağlılık hisseden öğrencilerin riskli davranışlarda bulunma olasılıklarının da düşük olduğunu göstermektedir (Catalano, Haggerty, Oesterle, Fleming, & Hawkins, 2004; Rudasill ve diğ., 2010; Voisin, Salazar, Crosby, Diclemente, Yarber, & Staples-Horne, 2005).

Bu çalışmalara ek olarak ana-babaya bağlanmanın diğer bağlanma ilişkileri üzerinden ergenlerin iyi oluşları ile ilişkili olduğunu gösteren az sayıda çalışma da bulunmaktadır. Örneğin, Ma ve Huebner (2008) akrana bağlanmanın ana-babaya bağlanma ile yaşam doyumunu ilişkisinde aracılık rolünü incelemiş ve ana-babaya güvenli bağlanmanın akrana bağlanma üzerinden yaşam doyumunu yordadığını bulmuşlardır. Ergenlerin ailelerinden öğrendikleri sosyal becerilerinin akran ilişkilerine genellenebileceği “Bağlanma Kuramı” (Bowlby, 1988) ve başka görgül bulgular tarafından da desteklenmektedir (Rubin, Dwyer, Booth-LaForce, Kim, Burgess, & Rose-Krasnor, 2004). Bu bulgular ışığında ana-babaya bağlanmanın okula bağlanmayla ve yaşam doyumunu ile, okula bağlanmanın da yaşam doyumunu ile ilişkili olacağı değerlendirilebilir. Ayrıca okula bağlanma ana-babaya bağlanma ile yaşam doyumunu ilişkisine aracılık edebilir.

Ailenin ve okulun çocukların hayatında temel ortamlardan olduğu düşünüldüğünde öğrencilerin yaşam doyumları ile ilişkili olan bağlamsal değişkenlerin tam olarak anlaşılması psikolojik danışmanlara öğrencilerin yaşam doyumunun düşmesine neden olan etmenleri belirleyebilme konusunda yardımcı olabilir. Türkiye’de ergenlerin iyi oluşlarını bağlanma ilişkileri açısından inceleyen çalışmalar giderek artıyor olsa da (Bayraktar ve diğ., 2009; Terzi & Cihangir Çankaya, 2009), ergenlerin yaşam doyumu ile ilişkili olarak ana-babaya bağlanma, okula bağlanma ve yaşam doyumu ilişkisini aynı çalışmada ele alan araştırmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmanın amacı ana-babaya bağlanma, okula bağlanma ve yaşam doyumu arasındaki ilişkilerin ve okula bağlanmanın ana-babaya bağlanma ile yaşam doyumu arasındaki aracı rolünün incelenmesidir. Bu amaçla aşağıdaki denenceler test edilmiştir.

- Ana-babaya bağlanma okula bağlanmayla (okula, öğretmene ve arkadaşla bağlanma) olumlu yönde ilişki gösterecektir.
- Ana-babaya bağlanma yaşam doyumu ile olumlu yönde ilişki gösterecektir.
- Okula bağlanma (okula, öğretmene ve arkadaşla bağlanma) yaşam doyumu ile olumlu yönde ilişki gösterecektir.
- Okula bağlanmanın ana-babaya bağlanma ile yaşam doyumu arasında aracılık etkisi olacaktır.

YÖNTEM

Çalışma grubu

Çalışma grubu küçük ölçekli Batı illerinden birinde bulunan ve ortaokula devam etmekte olan 11-15 yaş aralığında (\bar{X} = 12.71; SS= .95) 74 erkek, 79 kız olmak üzere, toplam 153 öğrenciden oluşmuştur. Katılımcıların %92’si biyolojik ana-babaları ile birlikte yaşamaktadırlar.

Veri Toplama Araçları

Ebeveyn ve Akrana Bağlanma Ölçeği: Ana-babaya bağlanmayı ölçmek için Arrmsden ve Greenberg (1987) tarafından geliştirilen “Ebeveyn ve Akranlara Bağlanma Envanteri” (EABE) kullanılmıştır. Bu çalışmada Raja, McGee ve Stanton (1992) tarafından oluşturulan 12 maddelik kısa formu kullanılmıştır. Ölçek ebeveyn ve akrana bağlanmayı ölçen iki alt ölçekten oluşmaktadır. Bu çalışmada anne ve babaya bağlanma ölçekleri kullanılmıştır. Her bir ölçek 12 madde içermektedir (Örnek madde: “Anne/babam duygularıma saygı duyar”) ve beşli derecelendirme üzerinden değerlendirilmektedir (1 - Asla, 5 - Daima). Ölçeğin ebeveyn formunun geçerlik güvenirlik analizleri üniversite (Günaydın, Selçuk, Sümer ve Uysal, 2005) ve lise (Bayraktar, Sayıl ve Kumru, 2009) örneklemi üzerinde yapılmıştır ve iç tutarlık katsayısının lise örnekleme için α =.84 olduğu bulunmuştur.

EABE özgün çalışmada güven, iletişim ve yabancılaşma olmak üzere üç alt boyuttan oluşmaktadır. Türk örneklemi üzerinde gerçekleştirilen bazı çalışmalarda üç faktörlü yapının doğrulanmadığı, analizlerin tek boyutlu yapı üzerinden yapıldığı görülmüştür (Günaydın, Selçuk, Sümer ve Uysal, 2005; Kumru, 2002; Löker, 1999). Bu çalışmada ölçek tek boyutlu olarak değerlendirilmiş ve ölçeğin tekli faktör yapısının ilk ergenlik dönemi için geçerli olup olmadığına Amos (Arbuckle, 2009) programıyla Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) yapılarak bakılmıştır. Gerçekleştirilen ilk DFA analizi sonucunda hem anne hem de baba formunda altıncı maddenin faktör yük değerinin faktörü açıklamada yetersiz olduğu görülmüş ve analizlere altıncı madde modelden çıkarılarak devam edilmiştir. DFA hem anneye hem de babaya bağlanma için tek faktörlü yapıyı doğrulamıştır. Maddelerin faktör yükleri anneye ve babaya bağlanma için .37 ile .78 ve .36 ile .64 arasında değişmektedir. Modelin uyumu kay karenin serbestlik derecesine oranı ve karşılaştırmalı uyum indeksi (CFI; Bentler, 1990) ve (RMSEA; Browne & Cudeck, 1993) ile değerlendirilmiştir. Anneye bağlanma için kay karenin serbestlik derecesine oranı 1.86 ve uyum değerleri CFI=.94, RMSA=.06 olarak bulunmuştur. Babaya bağlanma için kay karenin serbestlik derecesine oranı 2.04 ve uyum değerleri CFI=.91, RMSA=.06 olarak bulunmuştur. Ölçeğin madde toplam korelasyonlarının anneye bağlanma için .37 ile .71, babaya bağlanma için ise .34 ile .57 arasında değişmektedir. Ayrıca ölçeğin iç tutarlık katsayısı anneye bağlanma boyutu için α = .81, babaya bağlanma boyutu için ise α = .79 olarak bulunmuştur. Değerler EABE’nin ilk ergenlik döneminde ana-babaya bağlanmayı ölçmede kullanılabileceğini göstermektedir.

Çocuk ve Ergenler İçin Okula Bağlanma Ölçeği: Okula bağlanmayı ölçmek için Hill (2005) tarafından geliştirilen 15 maddelik “Okula Bağlanma Ölçeği” kullanılmıştır. Okula bağlanma (Örnek madde: Bu okulda olmaktan gurur duyuyorum), öğretmene bağlanma (Örnek madde: Öğretmenlerimi seviyorum) ve arkadaşla bağlanma (Örnek madde: Okulumdaki arkadaşlarımla gurur duyuyorum) olmak üzere üç alt boyuttan oluşan ölçek beş dereceli olarak değerlendirilmektedir (1 - Asla, 5 - Daima). Ölçeğin Türkçe formu 12 maddeden ve orijinal formdaki gibi üç boyuttan oluşmaktadır ve iç tutarlılık katsayısı $\alpha=.84$, test tekrar test katsayısı ise $.85$ olarak bulunmuştur (Savi, 2011). Bu çalışmada iç tutarlılık katsayısı okula bağlanma boyutu için $\alpha= .88$, öğretmene bağlanma boyutu için $\alpha= .77$, arkadaşla bağlanma boyutu için $\alpha= .83$ ve toplam ölçek için ise $\alpha= .90$ olarak bulunmuştur. Ölçekten bütün maddeleri toplayarak toplam puan da alınabilmektedir, puanın yüksekliği okula bağlanmanın yüksek olduğunu göstermektedir.

Çok Boyutlu Öğrenci Yaşam Doyumu Ölçeği: Öğrencilerin yaşam doyumu Huebner (1994) tarafından geliştirilen ve Çivitci (2007) tarafından Türkçe’ye uyarlanan 36 maddelik Çok Boyutlu Öğrenci Yaşam Doyumu Ölçeği (ÇÖYDÖ) kullanılarak ölçülmüştür. Beş farklı alandaki (arkadaş, okul, yaşanan çevre, aile ve benlik) yaşam doyumunu değerlendiren ölçek 4 dereceli olarak değerlendirilmektedir (1 –Hiçbir zaman, 4–Her zaman). ÇÖYDÖ Türkçe formunun alt boyutları ve toplam puanı için hesaplanan test-tekrar test ($r=.70$ ve $r=.86$) arasında ve iç tutarlılık ($r=.70$ ve $r=.85$) arasında değişmektedir. Ölçekten beş alt boyuttan elde edilen puanlarla birlikte bir genel yaşam doyumu puanı elde edilebilmektedir ve puanın yüksekliği yaşam doyumunun da arttığını göstermektedir. Ölçeğin bu çalışmada elde edilen iç tutarlılık katsayısı $\alpha= .87$ olarak bulunmuştur.

İşlem

Veriler 2012 yılı içerisinde toplanmıştır. Uygulamalar sınıfta uygulamanın yapılmasıyla ilgili bilgilendirilen öğretmenler tarafından gerçekleştirilmiştir. Ayrıca ölçeklerin üzerinde de uygulama hakkında ve toplanan verilerin gizli kalacağı konusunda açıklamalara yer verilmiştir. Öğrencilere uygulamaya katılmanın gönüllü olduğu ve istemeyen öğrencilerin katılmayabileceği söylenmiştir. Uygulamalar yaklaşık 30 dakika sürmüştür.

BULGULAR

Öncelikle yaş, cinsiyet, ana-babaya bağlanma ve okula bağlanma değişkenleri arasındaki korelasyonlar incelenmiştir (Tablo 1). Sonuçlar ana-babaya bağlanmanın okula bağlanma (okula, öğretmen ve arkadaş bağlanma) ve yaşam doyumu ile olumlu ilişkiler gösterdiğini ortaya koymuştur. Ayrıca okula, öğretmene ve arkadaşla bağlanma yaşam doyumu ile olumlu ilişkilidir. Demografik değişkenlerden cinsiyet yaşam doyumu ile ilişkili bulunması nedeni sonraki analizlerde kontrol değişkeni olarak alınmıştır.

Tablo 1. Değişkenler arasındaki korelasyonlar

	1	2	3	4	5	6	7
1. Yaş							
2. Cinsiyet	.00						
3. Anneye bağlanma	.29***	.14					
4. Babaya bağlanma	.25**	.05	.71***				
5. Arkadaşla bağlanma	.05	.22**	.33***	.39***			
6. Okula Bağlanma	.22**	.29***	.32***	.45***	.47***		
7. Öğretmene bağlanma	.24**	.25**	.59***	.38***	.52***	.53***	
8. Yaşam doyumu	-.12	-.21**	.53***	.52***	.42***	.39***	.39***

** $p < .01$; *** $p < .001$.

İkinci olarak çoklu regresyon analiziyle ana-babaya ve okula bağlanmanın genel yaşam doyumunu yordama gücü incelenmiştir. Regresyon analizinde cinsiyet değişkeni ilk basamakta kontrol değişkeni olarak alınmıştır. Ana-babaya bağlanma ve okula bağlanma değişkenleri ikinci basamakta

denkleme alınmıştır. Tablo 2’de görüldüğü gibi genel model anlamlıdır. İlk adımda cinsiyetin yaşam doyumunu yordadığı görülmektedir, cinsiyet yaşam doyumundaki varyansın %4’ünü açıklamıştır. İkinci adımda ana-babaya bağlanma ve okula bağlanma değişkenlerinin modele eklenmesiyle açıklanan toplam varyans %39’a çıkmıştır. Anneye ($\beta = .29$) ve babaya ($\beta = .23$) bağlanmanın yaşam doyumunu yordamada her ikisinin de anlamlı olduğu, okula bağlanma değişkenlerinden ise sadece öğretmene bağlanmanın ($\beta = .19$) yaşam doyumunu anlamlı şekilde yordadığı görülmektedir. Bu sonuçlar ana-babaya ve öğretmene bağlanma düzeyi yüksek olan öğrencilerin yaşam doyumlarının da yüksek olduğunu göstermektedir.

Tablo 2. Yaşam doyumunun yordanmasına ilişkin hiyerarşik regresyon analizi sonuçları

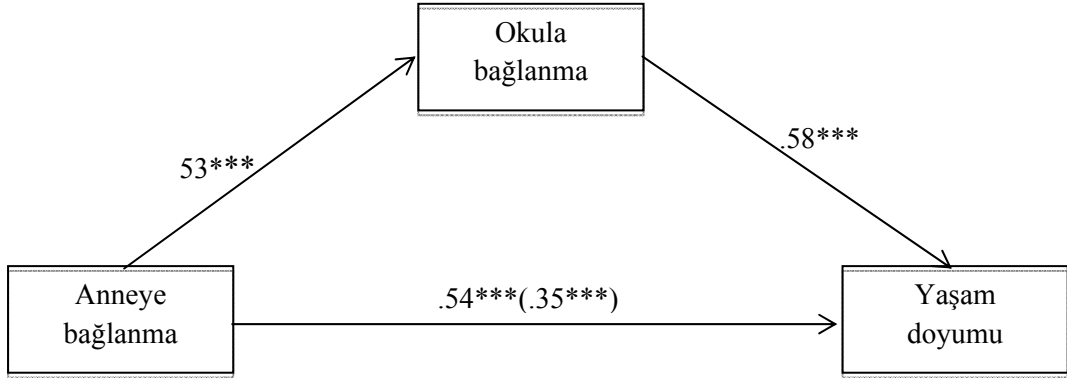
Değişkenler	β	SH	R ²	ΔR^2
1. Adım	$F(2,143)= 5.31^*$.04	
Cinsiyet	-.21*	.07		
2. Adım	$F(3,143)= 11.38^{***}$.39	.35
Cinsiyet	-.10	.06		
Anneye bağlanma	.29*	.07		
Babaya bağlanma	.23*	.06		
Öğretmene bağlanma	.19*	.05		
Okula bağlanma	.11	.07		
Arkadaşa bağlanma	.04	.07		

Cinsiyet: Erkek=1, Kız= 0. * $p < .05$; *** $p < .001$.

Üçüncü olarak okula bağlanmanın (toplam puan) ana-babaya bağlanma ile yaşam doyumunu arasındaki aracı rolü incelenmiştir. Aracılık etkisinin test edilmesinde Baron ve Kenny (1986) tarafından önerilen dört adım takip edilmiştir. Buna göre bağımsız değişken (ana-babaya bağlanma) bağımlı değişken (yaşam doyumunu) ile anlamlı ilişki göstermelidir. İkinci olarak, bağımsız değişken aracı değişken (okula bağlanma) ile anlamlı ilişkili olmalıdır. Üçüncü olarak, aracı değişken bağımlı değişken ile anlamlı ilişki göstermelidir. Son olarak, aracı değişken modele eklendiğinde bağımsız ve bağımlı değişken arasındaki ilişki azalmalı (kısmi aracılık) ya da anlamlılığını yitirmelidir (tam aracılık) (Baron & Kenny, 1986).

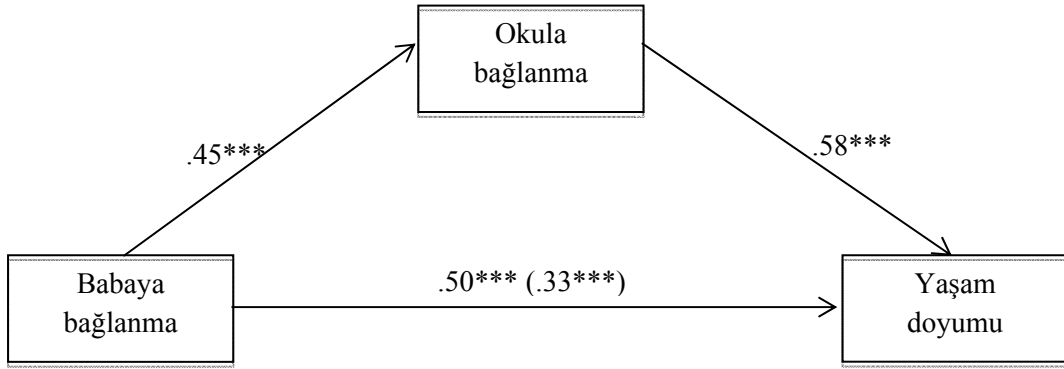
Anneye bağlanma ve babaya bağlanma değişkenleri için ayrı ayrı regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. İlk adımda anneye bağlanma yaşam doyumunu yordamıştır ($\beta=.54$, $p<.001$) ve yaşam doyumundaki değişimin %28’ini açıklamıştır. İkinci adımda anneye bağlanma okula bağlanmayı yordamıştır ($\beta=.53$, $p<.001$) ve yaşam doyumundaki değişkenliğin %28’ini açıklamıştır. Üçüncü adımda okula bağlanma yaşam doyumunu yordamıştır ($\beta=.58$, $p<.001$) ve yaşam doyumundaki değişkenliğin %33’ünü açıklamıştır. Denklem anneye bağlanma ve okula bağlanma değişkenlerinin birlikte girilmesiyle anneye bağlanma ve yaşam doyumunu arasındaki ilişki $\beta=.54$ ’ den $\beta=.35$ ’e düşmüştür. Aracılık etkisinin anlamlı olup olmadığını belirlemek için yapılan Sobel testi (Preacher & Hayes, 2004) okula bağlanmanın anneye bağlanma ile yaşam doyumunu arasında kısmi aracılık etkisinin olduğunu göstermiştir, $z=-4.19$, $p<.001$ (Şekil 1).

Babaya bağlanma modeli için ilk adımda babaya bağlanma yaşam doyumunu yordamıştır ($\beta=.50$, $p<.001$) ve yaşam doyumundaki değişimin %25’ini açıklamıştır. İkinci adımda babaya bağlanma okula bağlanmayı yordamıştır ($\beta=.45$, $p<.001$) ve yaşam doyumundaki değişkenliğin %20’sini açıklamıştır. Üçüncü adımda okula bağlanma yaşam doyumunu yordamıştır ($\beta=.58$, $p<.001$) ve yaşam doyumundaki değişkenliğin %33’ünü açıklamıştır. Denklem babaya bağlanma ve okula bağlanma değişkenlerinin birlikte girilmesiyle babaya bağlanma ve yaşam doyumunu arasındaki ilişki $\beta=.50$ ’ den $\beta=.33$ ’e düşmüştür. Aracılık etkisinin anlamlı olup olmadığını belirlemek için yapılan Sobel testi (Preacher & Hayes, 2004) okula bağlanmanın babaya bağlanma ile yaşam doyumunu arasında kısmi aracılık etkisinin olduğunu göstermiştir, $z=-3.62$, $p<.001$ (Şekil 2).

Şekil 1. Okula bağlanmanın anneye bağlanma ile yaşam doyumu arasındaki aracılık rolü.

Değerler standardize edilmiş değerleri yansıtmaktadır. Parantez içindeki değer aracı değişkenin (okula bağlanma) modele eklenmesi ile ortaya çıkan değeri göstermektedir *** $p < .001$.

Şekil 2. Okula bağlanmanın babaya bağlanma ile yaşam doyumu arasındaki aracılık rolü.

Değerler standardize edilmiş değerleri yansıtmaktadır. Parantez içindeki değer aracı değişkenin (okula bağlanma) modele eklenmesi ile ortaya çıkan değeri göstermektedir *** $p < .001$.

TARTIŞMA

Bu çalışmanın amacı ana-babaya bağlanma, okula bağlanma ve ilk ergenlik dönemindeki ergenlerin yaşam doyumunun incelenmesiydi. Genel olarak sonuçlar ana-babaya bağlanmanın ve okula bağlanma boyutlarından öğretmene bağlanmanın ergenlerin yaşam doyumlarını yordadığını ve okula bağlanmanın ana-babaya bağlanma ile yaşam doyumu arasında aracılık rolünün anlamlı olduğunu göstermiştir. Hem ana-babaya bağlanma hem de öğretmene bağlanma yaşam doyumundaki değişimi açıklasa da, ana-babaya bağlanmanın yordama gücü daha yüksektir. Bulgular bağlanma ilişkilerinin ergenlerin yaşam doyumları için önemini ortaya koyarak konuyla ilgili alanyazına katkıda bulunmuştur. Sonuçlar ayrıca bağlanma kuramında (Bowlby, 1988) belirtildiği gibi erken dönemlerde bakım verenlerle kurulan ilişkilerin sonucu oluşan dünyaya ilişkin çalışan modellerin ergenlik döneminde de yaşam doyumundaki bireysel farklılıkları da içeren gelişim üzerindeki etkisini sürdürmeye devam ettiğini göstermektedir.

Sonuçlar ana-babaya bağlanma ve öğretmene bağlanmanın ergenlerin yaşam doyumunun temel yordayıcıları olduğunu göstermiştir. Ana-babaya bağlanma ile ilgili sonuç ana-babaya güvenli bağlanmanın yüksek yaşam doyumuyla ilişkili olduğunu gösteren diğer araştırma bulguları (Armsden & Greenberg, 1987; Huebner, Gilman, & Laughlin, 1999; Nickerson & Nagle, 2004) ile benzerlik göstermektedir. Bu bulgu ana-babayla ergenlerin etkileşimlerinde ve ortak etkinliklerinde azalma olsa da (Lieberman, Doyle, & Markiewicz, 1999) ana-babaların ergenlerin yaşamında önemlerinin devam

ettiğinin altını çizmektedir. Ayrıca çalışmalar çoğunlukla çocukluk ve ergenlik döneminde anneye bağlanmanın daha yüksek olduğunu (Freeman & Brown, 2001) ya da babaya bağlanmanın anneye bağlanmaya göre ergenlerin sosyal yetkinlikleri ile daha güçlü ilişki gösterdiğini ortaya koymuştur (Rice, Cunningham, & Young, 1997). Bu çalışmada anneye bağlanmanın yaşam doyumunu yordama gücü babaya oranla çok az yüksek olmakla birlikte bu farkın önemli düzeyde bir fark olmadığı söylenebilir. Ergenlerin yaşam doyumları için hem anneye hem de babaya bağlanma yaklaşık olarak aynı düzeyde önemli görünmektedir.

Çalışmanın öğretime bağlanma ve yaşam doyumları arasındaki olumlu ilişki ile ilgili bulgusu alan yazındaki gerek okula bağlanma gerekse öğretime bağlanma ile ilgili çalışmalarla benzerlik göstermektedir. Çok sayıda çalışmada öğretmenlerle kurulan olumlu ilişkilerin öğrenciler açısından olumlu sonuçlarla ilişkili olduğu gösterilmiştir (Davis, 2006; Furrer & Skinner, 2003; Rudasill ve diğ., 2010). Örneğin, Konu ve diğerleri (2002) ilgili öğretmenlere sahip olmanın öğrencilerin iyi oluşuyla yüksek düzeyde ilişki gösterdiğini bulmuştur. Diğer bazı çalışmalarda da okula ve öğretime bağlanmanın öğrencilerin iyi oluşları ile ilişkisi gösterilmiştir (Demaray ve diğ., 2009; Rueger ve diğ., 2010; Savi Çakır, 2011; Suldo ve diğ., 2009; Van Ryzin ve diğ., 2009; Way ve diğ., 2007; You ve diğ., 2008). Hem ana-babaya hem de öğretime bağlanmanın yaşam doyumları ile ilişkisi genel olarak değerlendirildiğinde, bu çalışmanın bulguları bebeklik döneminde kurulan bağlanma ilişkisinin geçici bir ilişki olmadığı (Bowlby, 1988) ve bağlanma ilişkisinin anneyle bebek arasındaki bağla sınırlı olmadığı (Ainsworth, 1989; Rice, 1990; Trinke & Bartholomew, 1997) görüşlerine destek sunmaktadır.

Ergenlik dönemi ilişkilerde hızlı değişimlerin yaşandığı bir dönemdir. Araştırmacılar bu dönemde bağlanma davranışlarında önemli değişimlerin olduğunu ve akranlara bağlanmanın ana-babaya olan yakınlığın önüne geçebileceğini ileri sürmüşlerdir (Allen & Land, 1999; Hazan & Shaver, 1994). Ancak bu çalışmada okula bağlanma boyutlarından biri olan akranlara bağlanma ergenlerin yaşam doyumunu yordamamıştır. Bu sonuç, katılımcıların yaş dönemi özellikleri ile ilişkili olabilir. Çalışmanın katılımcılarının ortalama yaşlarının yaklaşık 12.5 olduğu düşünüldüğünde, bu dönemde ana-babaya ilişkiler hala akran ilişkilerinden önemli olabilir. Üstelik, ana-babaya bağlanmanın akranlara bağlanmaya göre yaşam doyumunu daha fazla yordadığını gösteren bulgular da bulunmaktadır (örn. Greenberg ve diğ., 1983).

Sonuçlar ayrıca okula bağlanmanın ana-babaya bağlanma ile yaşam doyumları arasındaki ilişkiye aracılık ettiğini göstermektedir. Buna göre ana-babaya bağlanmanın yaşam doyumları üzerinde okula bağlanma aracılığı ile oluşan dolaylı bir etkisinin olduğunu göstermektedir. Bir başka deyişle, ana-babayla olan bağlanma ilişkilerinin niteliği diğer ilişkilerin niteliğini ve oradan da iyi oluşu etkilemektedir. Bu bulgu ana-babaya bağlanmanın başkalarına yönelik, örneğin öğretime, olumlu çalışan modellerin (diğerlerini güvenilir ve ulaşılabilir olarak algılama) oluşumunu desteklediğini ortaya koymasından önemlidir ve bağlanma kuramının ileri sürdüğü temel görüşlerle de paralellik göstermektedir (Bowlby, 1988; Hazan & Shaver, 1994).

Sonuç olarak bu çalışma ana-babaya bağlanma ve okula bağlanmanın ergenlerin yaşam doyumları üzerine olan etkisini ortaya koymuştur. Bu sonuç ergenliğin ilk yıllarında destekleyici ilişkilerin öğrencilerin yaşamlarında önemli yeri olduğunu göstermektedir. Bu bulgulara dayanarak çeşitli önerilerde bulunulabilir. Öncelikle ana-babaya bağlanmanın öneminden yola çıkarak ana-babalar ve ergenlerle çalışan psikolojik danışmanlar bu dönemde ergenlerin bireyleşme ve özerklik çabalarını yakın ilişkilere de gereksinim duydukları gerçeğiyle değerlendirmelidirler. Bu dönemde güvensiz bağlanma ile ilgili sorun yaşayan ergenler için önleme programları çocuk ve ana-baba arasındaki ilişkileri geliştirecek etkili ana-babalık yöntemlerine odaklanmalıdır. Bu çalışmanın önemli sonuçlarından biri okul düzeyinde değiştirilebilir çevresel bir faktörün (öğretime bağlanma) öğrencilerin yaşam doyumları ile ilişkisini ortaya koymasındadır. Bu bulgu öğretmenlere öğrencileri ile kurdukları ilişkinin öğrencilerin mutlulukları ile ilişkisini göstermesi açısından önemlidir. Bu sonuç, okulda çalışan psikolojik danışmanların öğretmenlere yönelik gerçekleştirecekleri iletişim becerileri gibi seminerlerde yol gösterici olabilir.

Bu çalışmadan elde edilen bulgular öğretmen eğitimi programlarında da kullanılabilir. Öğretmen eğitimi programlarında ve kişisel gelişim etkinlikleri kapsamında öğretmen öğrenci ilişkisine daha fazla vurgu yapılabilir. Son zamanlarda gerçekleştirilen çalışmalardan birinde öğrencilerin okula bağlılığını artırma konusunda eğitim alan öğretmenlerin öğrencilere adıyla hitap etme ve saygılı davranışlar açısından öğrencilere model olma gibi iletişimi geliştirici yöntemleri daha

fazla kullanmaya başladıklarını göstermiştir (Vidourek, King, Bernard, Murnan, & Nabors, 2011). Okul psikolojik danışmanlarının öğrencilerle kurdukları ilişkiler de öğrencilerin okula bağlanmalarına katkı sağlayabilir.

Çalışmanın bu katkılarının yanında bazı sınırlılıkları da bulunmaktadır. İlk olarak bu çalışma kesitsel bir çalışmadır. Ana-babaya bağlanma, okula bağlanma ve yaşam doyumu arasındaki ilişki nedensel bir ilişki değildir ve ilişkinin yönü konusunda çıkarımda bulunulamaz. Bağlanma ilişkileri yüksek yaşam doyumunu doğurabilir, tersi olarak yaşam doyumu yüksek bireyler sağlıklı sosyal ilişkiler kurabilir. İkinci olarak bu çalışmanın verileri sadece ergenlerin bildirimine dayanan verilerdir. Çoklu veri toplama yöntemleri ile elde edilen veriler bulguların anlamlılığını güçlendirebilir. Üçüncü olarak veriler sadece küçük ölçekli bir Batı ilinin merkezinde bulunan okullarda okuyan ilk ergenlik dönemindeki öğrencilerden toplanmıştır. Bu durum sonuçların genellenebilirliğini sınırlandırmaktadır. Farklı yaş gruplarının katılımı ile yeni çalışmalar yapılabilir. Daha önce de belirtildiği gibi ergenlik bağlanma ilişkilerinin değişiklik gösterdiği bir dönemdir. Orta ve ileri ergenlik dönemlerinde özerkliğe ve akran ilişkilerine verilen önemin artmasıyla söz konusu ilişkilerin ergenliğin diğer dönemlerinde incelenmesi önemli görünmektedir. Bir diğer sınırlılık verinin toplanmasıyla ilişkilidir. Öğrenciler ölçekleri sınıflarda öğretmen gözetiminde doldurmuşlardır. Öğretmenlerin varlığı öğrencilerin okula bağlanma ölçeğini doldurmaları üzerinde etkisi olmuş olabilir. Son olarak gelecek çalışmalarda ayrıca hangi öğretmen davranışlarının öğrenci bağlanmasını artırdığı ele alınabilir.

Bu sınırlılıklarına rağmen bu çalışma ilk ergenlerin yaşam doyumları üzerinde kişilerarası ilişkilerin önemini ortaya koyması açısından önemlidir. Ayrıca, bu dönemde bazı ilişkilerin diğerine göre daha önemli olduğu (ana-babayla ve öğretmenle olan ilişkilerin akran ilişkilerinden daha önemli bulunması) görülmüştür.

KAYNAKÇA

- Ainsworth, M. D. S. (1982). Attachment: Retrospect and prospect. C. M. Parkes & J. S. Hinde (Ed), *The place of attachment in human behavior* içinde (ss. 3-30). London: Tavistock Publications.
- Ainsworth, M. D. S. (1989). Attachment beyond infancy. *American Psychologist*, 44, 709-16.
- Armsden, G. C., & Greenberg, M. T. (1987). The inventory of parent and peer attachment: Relationships to well-being in adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 16, 427-454.
- Arbuckle, J. L. (2009). *Amos 18 user's guide*. Chicago, IL: Amos Development Corporation.
- Baumeister, R., & Leary, M. R. (1995.) The need to belong: Desire for interpersonal attachments as a fundamental human motivation. *Psychological Bulletin*, 117, 497-529.
- Baron, R. M., & Kenny, D. A. (1986). The moderator-mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51, 1173-1182.
- Bayraktar, F., Sayıl, M., & Kumru, A. (2009). Liseli ergenler ve üniversiteli gençlerde benlik saygısı: ebeveyn ve akrana bağlanma, empati ve psikolojik uyum değişkenlerinin rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 24 (63), 48-63.
- Bentler, P. M. (1990). Comparative fit indexes in structural models. *Psychological Bulletin*, 107, 238-246.
- Black, K. A., & McCartney, K. (1997). Adolescent females' security with parents predicts the quality of peer interactions. *Social Development*, 6, 91-110.
- Bowlby, J. (1988). *A secure base: Clinical applications of attachment theory*. London: Tavistock.
- Browne, M. W. & Cudeck, R. (1993). Alternative ways of assessing model fit. In K.A. Bollen & J.S. Long (Eds), *Testing structural equation models* (pp. 36-162). Newbury Park, CA: Sage.
- Catalano, R., Haggerty, K., Oesterle, S., Fleming, C., & Hawkins, J. (2004). The importance of bonding to school for healthy development: Findings from the social development research group. *Journal of School Health*, 74, 252-261.
- Crosnoe, R., Johnson, M., & Elder, G. (2004). Intergenerational bonding in school: The behavioral and contextual correlates of student-teacher relationships. *Sociology of Education*, 77, 60-81.
- Çivitci, A. (2007). Çokboyutlu öğrenci yaşam doyumu ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması: Geçerlik ve güvenirlik çalışmaları. *Eğitim Araştırmaları*, 26, 5-60.
- Çivitci, A. (2009). İlköğretim öğrencilerinde yaşam doyumu: Bazı kişisel ve ailesel özelliklerin rolü. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, XXII (1), 29-52.

- Davis, H. (2006). Exploring the contexts of relationship quality between middle school students and teachers. *The Elementary School Journal*, 106, 193-223.
- Deci, E. L. & Ryan, R. M. (2000). The “what” and “why” of goal pursuits: Human needs and the determination of behavior. *Psychological Inquiry*, 11, 227-268.
- Demaray, M., Malecki, C., Rueger, S., Brown, S., & Summers, K. (2009). The role of youth's ratings of the importance of socially supportive behaviors in the relationship between social support and self-concept. *Journal of Youth and Adolescence*, 38, 13-28.
- Dew, T., & Huebner, E. S. (1994). Adolescents' perceived quality of life: An exploratory investigation. *Journal of School Psychology*, 32, 185-199.
- Diener, E. (1994). Assessing subjective well-being: Progress and opportunities. *Social Indicators Research*, 31, 103-157.
- Diener, E., & Seligman, M. (2002). Very happy people. *Psychological Science*, 13 (1), 81-84.
- Diener, E., Suh, E. M., Lucas, R. E., & Smith, H. L. (1999). Subjective Well-Being: Three decades of progress. *Psychological Bulletin*, 125, 276-302.
- Freeman, H., & Brown, B. (2001). Primary attachment to parents and peers during adolescence: Differences by attachment style. *Journal of Youth and Adolescence*, 30, 653-674.
- Furrer, C., & Skinner, E. (2003). Sense of relatedness as a factor in children's academic engagement and performance. *Journal of Educational Psychology*, 95, 148-162.
- Gilman, R. S., & Huebner, E. S. (1997). Children's reports of their life satisfaction: Convergence across raters, time, and response formats. *School Psychology International*, 18, 229-243.
- Gilman, R. & Huebner, E. S. (2003). A review of life satisfaction research with children and youth. *School Psychology Quarterly*, 18, 192-205.
- Gilman, R. & Huebner, E. S. (2006). Characteristics of adolescents who report very high life satisfaction. *Journal of Youth and Adolescence*, 35(3), 311-319.
- Greenberg, M., Siegel, J., & Leitch, C. (1983). The nature and importance of attachment relationships to parents and peers during adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 12, 373 – 386.
- Greenspoon, P. J., & Saklofske, D. H. (2001). Toward an integration of subjective wellbeing and psychopathology. *Social Indicators Research*, 54, 81-108.
- Günaydın, G., Selçuk, E., Sümer, N., & Uysal, A. (2005). Ebeveyn ve Arkadaşlara Bağlanma Envanteri Kısa Formunun psikometrik açıdan değerlendirilmesi. *Türk Psikoloji Yazıları*, 8, 13-23.
- Hill L. G. (2005). Investigation of a brief measure of school attachment. Manuscript submitted for publication.
- Huebner, E. S. (1991a). Initial development of the Students' Life Satisfaction Scale. *School Psychology International*, 12, 231-240.
- Huebner, E. S. (1991b). Correlates of life satisfaction in children. *School Psychology Quarterly*, 6, 103 – 111.
- Huebner, E. S. (1994). Preliminary development and validation of a multidimensional life satisfaction scale for children. *Psychological Assessment*, 6, 149-158.
- Huebner, E. S., Drane, W., & Valois, R. F. (2000). Levels and demographic correlates of adolescent life satisfaction reports. *School Psychology International*, 21, 281-292.
- Huebner, E. S., Gilman, R., & Laughlin, J. E. (1999). A multimethod investigation of the multidimensionality of children's well-being reports: Discriminant validity of life satisfaction and self-esteem. *Social Indicators Research*, 46 (1), 1-22.
- Huebner, E. S., Suldo, S. M., Smith, L. C., & McKnight, C. G. (2004). Life satisfaction in children and youth: Empirical foundations and implications for school psychologists (Special issue). *Psychology in the Schools*, 41, 81-93.
- Konu, A., Lintonen, T. & Rimpelä, M. (2002). Factors associated with school children's general subjective well-being. *Health Education Research*, 17(2), 155-165.
- Kumru, A. (2002). Prosocial behavior within the family context and its correlates among Turkish early adolescents. Unpublished doctoral dissertation, Nebraska University, Nebraska.
- Lieberman, M., Doyle, A., & Markiewicz, D. (1999). Developmental patterns of security of attachment to mother and father in late childhood and early adolescence: Associations with peer relations. *Child Development*, 70, 202-213.

- Löker, Ö. (1999). Differential effects of parent and peer attachment on social and emotional loneliness among adolescents. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Ma, C. Q., & Huebner, E. S. (2008). Attachment relationships and adolescents life satisfaction: Some relationships matter more to girls than boys. *Psychology in the Schools, 45*(2), 177-190.
- Nickerson, A., & Nagle, R. J. (2004). The influence of parent and peer attachments on life satisfaction in middle childhood and early adolescence. *Social Indicators Research, 66*, 35 -60.
- Nickerson, A., & Nagle, R. J. (2005). Parent and peer attachment in late childhood and early adolescence. *Journal of Early Adolescence, 25*, 223 – 249.
- Patrick, H., Ryan, A., & Kaplan, A. (2007). Early adolescents' perceptions of the classroom social environment, motivational beliefs, and engagement. *Journal of Educational Psychology, 99*, 83-98.
- Raja, S. N., McGee, R., & Stanton, W. R. (1992). Perceived attachments to parents and peers and psychological well-being in Adolescence. *Journal of Youth and Adolescence, 21* (4), 471-485.
- Rice, K. G. (1990). Attachment in adolescence: A narrative and meta-analytic review. *Journal of Youth and Adolescence, 19*, 511-537.
- Rice, K. G., Cunningham, T. J., & Young, M. B. (1997). Attachment to parents, social competence, and emotional well-being: A comparison of black and white late adolescents. *Journal of Counseling Psychology, 44*, 89-101.
- Roeser, R., Midgley, C., & Urdan, T. (1996). Perceptions of the school psychological environment and early adolescents' psychological and behavioral functioning in school: The mediating role of goals and belonging. *Journal of Educational Psychology, 88*, 408-422.
- Rubin, K. H., Dwyer, K. M., Booth-LaForce, C. L., Kim, A. H., Burgess, K. B., & Rose-Krasnor, L. (2004). Attachment, friendship, and psychosocial functioning in early adolescence. *Journal of Early Adolescence, 24*, 326-356.
- Rudasill, K., Reio, T., Stipanovic, N., & Taylor, J. (2010). A longitudinal study of student–teacher relationship quality, difficult temperament, and risky behavior from childhood to early adolescence. *Journal of School Psychology, 48*, 389- 412.
- Rueger, S., Malecki, C., & Demaray, M. (2010). Relationship between multiple sources of perceived social support and psychological and academic adjustment in early adolescence: Comparisons across gender. *Journal of Youth and Adolescence, 39*, 47- 61.
- Savi, F. (2011). Çocuk ve ergenler için okula Bağlanma ölçeği: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *İlköğretim Online, 10*(1), 80- 90.
- Savi Cakar, F. (2011). School attachment and quality of life in children and adolescents of elementary school In Turkey. *Educational Research, 1*(9), 1465-1471.
- Seligman, M. E. P., & Csikszentmihalyi, M. (2000). Positive psychology: An introduction. *American Psychologist, 55* (1), 5- 4.
- Suldo, S.M., & Shaffer, E. J. (2008). Looking beyond psychopathology:The dual-factor model of mental health in youth. *School Psychology Review, 37*, 52- 68.
- Suldo, S., Friedrich, A., White, T., Farmer, J., Minch, D., & Michalowski, J. (2009). Teacher support and adolescents' subjective wellbeing: A mixed-methods investigation. *School Psychology Review, 38*, 67- 85.
- Terzi, Ş., & Cihangir Çankaya, Z. (2009). Bağlanma stillerinin öznel iyi olmayı ve stresle başa çıkma tutumlarını yordama gücü. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 4* (31), 1-11.
- Trinke, S., & Bartholomew, K. (1997). Attachment hierarchies in young adults. *Journal of Social and Personal Relationships, 14*, 603- 625.
- Van Ryzin, M., Gravely, A., & Roseth, C. (2009). Autonomy, belongingness, and engagement in school as contributors to adolescent psychological well-being. *Journal of Youth and Adolescence, 38*, 1-12.
- Vidourek, R. A., King, K. A., Bernard, A. L., Murnan, J., & Nabors, L. (2011). Teachers' strategies to positively connect students to school. *American Journal of Health Education, 42*(2),116- 126.
- Voisin, D., Salazar, L., Crosby, R., Diclemente, R., Yarber, W., & Staples-Horne, M. (2005). Teacher connectedness and health-related outcomes among detained adolescents. *Journal of Adolescent Health, 37*, 17- 23.

- Way, N., Reddy, R., & Rhodes, J. (2007). Students' perceptions of school climate during the middle school years: Associations with trajectories of psychological and behavioral adjustment. *American Journal of Community Psychology, 40*, 194- 213.
- You, S., Furlong, M. J., Felix, E., Sharkey, J. D., Tanigawa, D., & Green, J. G. (2008). Relations among school connectedness, hope, life satisfaction, and bully victimization. *Psychology in the Schools, 45*(5), 446- 460.